מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

עבודה זרה טו

עניין: שביתת בהמה בשבת

שואל ומשיב קמא חי"ג סי' סד

ואני בעניי אם שאיני כדאי לחוות דעי ובמקום גדולים אל תעמוד, בכל זאת תורה היא. ולפענ"ד היה נראה בכוונת רבינו, ומקודם אומר מה שיש להסתפק בהך לאו דמחמר דהתורה אמרה לא תעשה כל מלאכה, יש להסתפק אם מה שהזהירה התורה שלא לעשות מלאכה בבהמה אם הוא מצד המלאכה בעצמה, כמו שאסרה תורה לאדם כמו כן אסרה לבהמה של ישראל, ועי"ז נסתעף ג"כ שמצווה על שביתת בהמתו ג"כ. או שעל הבהמה לא קפיד התורה על המלאכה, ורק שעיקר קפידת התורה שתנוח בהמתו של ישראל, וממילא ע"י שמצווה שתנוח ממילא עי"ז נסתעף איסור המלאכה. ולפע"ד היה נראה להכריע דבמקום שעצם המלאכה חשיבא, י"ל דגם על בהמה מצווה שלא לעשות הוא ובהמתו מלאכה בשותפות, אבל מלאכה גרועה כמו הוצאה שמלאכה גרועה היא גם באדם[13], א"כ מה שצותה התורה לנוח בהמתו הוא מטעם למען ינוח ולא מטעם המלאכה.

ובלא"ה נראה לי דבר חדש דלא שייך בזה משום שביתת בהמתו, והנה שם [ע"א] אמרו מי שהחשיך לו בדרך וכו' ודקדקו הקדמונים[16] מזה דתוספת שבת לאו דאורייתא. ולפע"ד היה נראה דבר חדש, דלענין שביתת בהמתו ודאי דאינו מצוה על תוספת שבת, דבשלמא כשהוא מוזהר מצד מלאכה דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך, י"ל דבהמה דומיא דידיה דאו הוא מוזהר על תוספת שבת גם בהמתו מוזהר, אבל אם המצוה הוא משום למען ינוח ושם כתוב ביום השביעי, ואף אם לא נכתב הא העיקר הוא משום שבת, אבל התוספת שבת האדם נצטווה ולא הבהמה, וז"ב כשמש[17].

ובזה מיושב היטב קושית הר"ן בפ"ק דע"ז דף ט"ו [ע"א[18]] בהא דאמרו [שם] גזירה משום נסיוני ויהיה מחמר, והקשה דלמה לי מצד מחמר תיפוק ליה דמצווה על שביתת בהמתו. ולפי מ"ש אתי שפיר, דשם אמרו דלמא מזבין ליה סמוך לשבת ובזה לא שייך משום שביתת בהמתו רק משום מחמר, ומעתה גם שם לא שייך משום שביתת בהמתו, וז"ב מאד[19].

אור שמח שבת פכ"ה הכ"ו

בשבת הוא ענין מושאל והכוונה היא דלענין שבת מזין דלחמניע קפדה רק על בע"מ שיעשותו ויטמו שורך ומעורך וכל כהמתך משום דאית בהו הרגשת צער מלאכה ולזה רחמנא שבשבת קודם להוראת חדוש העולם והשבחתה יעוש ויתענגו כל בעלי נפש מי' בעלי ההרגשה וכיון דרוחץ אינו שהתורה חשבה לנפש המי בשבת כאופן שהוא מלטער שיעוש בשבת וכמו שדריש במכילתא יכול לא יעימו מולם כו' ת"ל למען יעוש ואין זה נוח אלא לצער [הכיתו' חוס' קכ"ב] לכן לא גזרו מכמים איסורי דידהו כמו מבטל כלי מהיכנו בשבת משום לצער בע"ח. וזה מכוון הירושלמי פ' משילין שני' היש שהוא מלוה על שביתת בהמתו ולכן ירד משום לצער בע"ח יעו"ש דהתורה לזה שיתענגו בע"ח מקדושת יום השבת אינרא כ"ז אינו אלא למ"ד דשביתת כלים ליכא בשבת אבל למ"ד דלף בכלים מזהר בשבת היכא דהכלי עבדי מעשה ע"כ המלוה היא משום האדם שיהיו כל עניניו נפסקים ושוכחים בשבת אלא יהא לבו טרוד בהן וכאלו כל מלאכתו עשויה ס"כ לא אי מכוון התורה אלא הרגשת בע"ח בלבד ולכן בתב הממ"ג פ"ו

מכילתא משפטים פי"ב

ריח לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ [שם]. רבי הוֹסִיף לוֹ הַכָּתוּב נֵיחַ אֶחָד לִהְיוֹת תּוֹלֶשׁ מִן הַקַּרְקַע וְאוֹכֵל. אַתָּה אוֹמֵר לְךָ בָּא, אוֹ לֹא בָּא תלמוד לומר אֶלָּא שֶׁיַּחְבְּשֶׁנּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אָמַרְתָּ. אֵין זֶה נֵיחַ אֶלָּא צַעַר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ'. הוֹסִיף לוֹ הַכָּתוּב נֵיחַ אֶחָד, לִהְיוֹת תּוֹלֶשׁ מִן הַקַּרְקַע וְאוֹכֵל:

מלביים על המכילתא

ריח למען ינוח שורך. המנוחה הוא הפך הטלטול אם טלטול גופני אם טלטול נפשי, ואם יכלא השור והחמור בכלא בל יצא החוצה בזה לא ינוח לו, וע"כ שמדבר מן המנוחה שיצדק אצל השור שאתה לא תעשה בו מלאכה, אבל השור כשרועה בשדה אע"ג שעושה מלאכה ותולש מן המחובר זה נחשב אצלו למנוחה, ועם מנוחה משתתף גם נחת רוח הפנימי, ובא בכפל שם נחת, ונחת שלחנך מלא דשן (איוב ל"ו, ט"ז) על נחת הנפשי, וע"כ בעשרת הדברות אמר לא תעשה כל

שערי יושר שער ה' פ"ט

זה, דהנה בגמ' ע"ז דף ט"ו אקיל וטרי הס"ם אם לענין שביתת בהמה אם אחלה ואכירות קניל לו לה, וכן לענין אכילת תרומה אל בהמת כהן אם השכירה לישראל או להיפוך, וכן לענין איסור הכנסת ע"ז לנית ישראל אקיל וטרי אם נאחלה ואכירות, והנה לף אם אכירות קני' לין זה רק קנין פירות ועוד נרע מקנין פירות דחיפליגו בגמ' תמני' ותימרוחי אם ק"פ כקהנ"ד או לה, וכתב"כ התוס' בב"ב דף כ"ז ע"ל ד"ה לה עד עשרה וכו' יעו"ש, וכבר עמדתי ע"ז כמשתמע למה בב' בנרים אלה נקט הס"ם אלה בעינן קנין הגוף, ואזוז קנין אכירות, מה שקוייה למלאכה לחיה זמן, קנין כספו לענין אכילת תרומה וכן קרינן בזה בהמתך וניתך, ולא מלחתי מי שיתעורר בזה, ואיתרתי ענין זה בתק"ח הנהאה לע"ד בטעמת דמילתא דנקט הס"ם לענין הני ב' בנרים דסני בקנין אכירות, דנכל דוכתי דמלינו בס"ם דבעינן קנין הגוף הוא בעניניס שהקנין מחדש דין על הנעלים, ונהני ב' בנרים הוא שהקנין מחדש על החפץ, דנכל דיניס דעלמא עיקר חלות הדין הוא על הבנרת שהוא בעל הקנין, כגון לענין דין יום אז יומים לס חייב על הרינתא, וכן לס חייב להניף נכורים, וכן לענין מכירה מי הוא הנעלים למכור את הגוף עכשיו וכי"ב, ונהני ב' בנרים הוא דין הפוך שבהמת ישראל נריכה לשנות ממלאכה, ואף לס הנעלים לינס יודעים כלום לס הבהמה עושה מלאכה או לא, וכן לס בהמת ישראל חוכלת בתרומה נעשה לישור גם אלא נידעת הנעלים, וכן הוא לס הונח ע"ז בנית ישראל, ונאחרתי שם לענין דין הנעלים עלמס, נקטו חז"ל דעיקר הנעלים נחבנים מי שיש לו נחפץ קנין עולמי, דגם קנין של חמ"ז הוא נחבב כלילו יש לו עכשיו, וכמו דמשמע ענין זה בתס' ב"ק דף ז' דמי שיש לו שדות וכרמים שעוים מלחים זו לאחר זמן חשיב כעשיר דלחינו רשאי ליקח מעשר עני, ומחבב כעשיר שהוא נדרך לחינו יכול להשיג עכשיו להוליא נכסיו על מחקוריו יעו"ש. ולענין הדין שמחחדש על החפץ מחמת קנין הנעלים לין קניכס נעתיד גורס על החפץ לשנות דינו עכשיו, ותלוי רק למי קנוים הכוחות והפירות של זמן ההוא, ולין כאן מקום לעיר ענין זה בפרטות, אבל עכ"פ מפורש בגמ' דלענין הך ב' בנרים סגיא בקנין פירות לחוד, ורק לס אכירות לא קניא הוא בנדר זכות ושיעבוד נעלמא, ולפי"ז הי' רחוי לומר דלענין שביתת

SPONSORED LZ"N
AHARON BEN YAAKOV SHALOM • LEAH BAS YITZHAK